

instituta vysshej shkoly. Istoricheskie i psihologo-pedagogicheskie nauki. – Scientific works of the Republican Institute of higher education, 14, 2, 173–179 [in Russian].

5. Shevelenkova, T.D., Fesenko, P.P. (2005). *Psihologicheskoe blagopoluchie lichnosti (obzor koncepcij i metodika issledovanija)*. [Psychological well-being of the individual (review of concepts and research methods)]. *Psihologicheskaja diagnostika. – Psychological diagnosis, 3, 95–129 [in Russian].*

6. Bradburn, N. (1969). The Structure of Psychological well-being. Chicago. Aldine Pub. Co., 1969. 320 p.

7. Ryff, C.D. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology, 69, P. 719–727.*

Стаття надійшла до редакції 04.06.2019.

The article was received 04 June 2019.

УДК 316.6

DOI 10.32999/ksu2312-3206/2019-3-20

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙМАННЯ РОСІЯН УКРАЇНЦЯМИ ТА ПОЛЯКАМИ

Пирог Ганна Володимирівна,

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри психології розвитку та консультування
Житомирський державний університет імені Івана Франка

sevtur73@gmail.com

orcid.org/0000-0002-5139-0286

Шмиглюк Оксана Геннадіївна,

викладач кафедри психології розвитку та консультування
Житомирський державний університет імені Івана Франка

shmyglyuk.oksana@gmail.com

orcid.org/0000-0002-3334-8033

Статтю присвячено вивченню особливостей сприймання росіян українцями та поляками. Військовий конфлікт між Росією та Україною, агресивне позиціонування Російської Федерації у світовому просторі, відображення політичних подій у масмедіа, емоційний посыл, закладений у випусках щоденних новин, так чи інакше впливають на ставлення українців і поляків до представників російського етносу. Дослідження уявлень представників обох етносів про сучасних росіян дозволить зрозуміти психологічний складник політичного процесу та прогнозувати особливості взаємодії між досліджуваними етнічними групами.

З метою вивчення уявлень українців та поляків про росіян у контексті проблеми формування етнічних стереотипів використано **комплекс методів**, а саме: Демографічний опитувальник (В. Pietrulewicz, J. Tivendell), методи статистичної обробки даних (обчислення середніх показників, факторизація отриманих даних за допомогою пакету програм STATISTIKA 6.0). У результаті дослідження емпірично виявлено, що образ росіянина у свідомості поляків і українців схожий, сформований однаковими конструктами, як позитивно-нейтральними (поціновувачі музики, віруючі, горді), так і негативними (байдужі до інших, егоїстичні та хвастливі).

Результати дослідження показують, що у сприйнятті росіян поляками найбільш виражені два стереотипи, згідно з якими представники російської етнічної групи, з одного боку, етноцентричні, тобто закриті щодо культурних впливів, упереджені до інших, водночас егоїстичні та хвастливі, з іншого – вони впевнені та байдужі до критики. У сприйнятті росіян українцями виражений складний за структурою стереотип, представлений різними конструктами. Згідно із цим стереотипом, представники російської етнічної групи, з одного боку, схожі між собою, дотримуються соціального порядку, з іншого – вони недисципліновані та неохайні.

Виходячи з отриманих результатів, можна зробити **висновки**, що сприймання росіян сучасними українцями та поляками відбувається крізь призму сучасного політичного конфлікту, що сприяє процесу формування негативних гетеростереотипів.

Ключові слова: гетеростереотипи, національні стереотипи, стереотипи, етнічні стереотипи, уявлення, соціальні уявлення, етнічні групи, образ етнічної групи.

PERCEPTION PECULIARITIES OF RUSSIANS BY UKRAINIANS AND POLES**Pyroh Hanna Volodymyrivna,**PhD in Philosophy Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Developmental Psychology and Counseling
Zhytomyr Ivan Franko State University

sevtur73@gmail.com

orcid.org/0000-0002-5139-0286

Shmyhliuk Oksana Hennadiivna,Lecturer of the Department of Developmental Psychology and Counseling
Zhytomyr Ivan Franko State University

shmyglyuk.oksana@gmail.com

orcid.org/0000-0002-3334-8033

The article is focused on studying the perception peculiarities of Russians by Ukrainians and Poles. Ukrainian and Polish mass media flourished with articles of Russian Federation hostile attitude towards Ukraine and Poland over the past few years. Active political events in mass media highlight the emotional assertion, issues of daily news and, in one way or another, influence on Ukrainians and Poles attitude to the representatives of the Russian ethnic group. The research of representatives perceptions of both ethnic groups about contemporary Russians will allow to understand the psychological component of the political process and to predict the peculiarities of interaction between the investigated ethnic groups. For the purpose of studying In order to study Ukrainians and Poles images about Russians in the context of the formation problem of ethnic stereotypes, a wide range of methods has been used: a demographic questionnaire (B. Pietrulewicz, J. Tivendell), experimental statistics (computation of average data, factorization of the obtained data using the program package STATISTIKA 6.0). Empirically, Russians in the minds of Polish ethnic group representatives are perceived as proud, believers, indifferent to critics, alike, biased to foreigners, etc. It is stated that representatives of the Ukrainian ethnic group perceive Russians as confident, proud, believers, indifferent to others, selfish, etc. Empirically, there was a general tendency to perceive the ethnic group of Russians in the same way by Ukrainians and Poles. Thus, it was stated that in the minds of Poles and Ukrainians, the image of Russians is formed by structures, which have a more negative orientation. This may be due to the peculiarities of the current political situation, including the conflict between Ukraine, Poland and Russia, which manifests itself in the military and information confrontation. As a result, this conflict is transposed into social and cultural spheres and leads to the formation of negative heterostereotypes in both ethnic groups. It can be argued that the perception of Russians by contemporary Ukrainians and Poles takes place within the framework of a modern political conflict, which contributes to the process of negative heterostereotypes formation based on the results.

Key words: *heterostereotypes, national stereotypes, stereotypes, ethnic stereotypes, perceptions, social image, ethnic groups, ethnic group image.*

Вступ

Актуальність дослідження зумовлена особливостями соціально-політичних процесів останнього десятиліття, у контексті яких україно-російські та польсько-російські відносини набувають нового звучання через напруженість і ворожість щодо «сусіда-агресора». Військовий конфлікт між Росією та Україною, агресивне позиціонування Російської Федерації у світовому просторі активно висвітлюються в українських та польських засобах масової інформації. Політичні події й емоційний посыл, закладений у випусках щоденних новин, так чи інакше впливають на ставлення українців та поляків до представників російського етносу. Дослідивши уявлення представників обох етносів щодо того, яким є сучасний росіянин, урахувавши спільний політичний контекст, можна зрозуміти психологічний складник політичного процесу та прогнозу-

вати особливості взаємодії між досліджуваними етнічними групами та країнами.

1. Теоретичне обґрунтування проблеми

Суспільно-політичне життя як один зі специфічних видів людської діяльності в багатьох своїх виявах розгортається на рівнях, далеких від безпосереднього розуміння й усвідомлення більшістю членів суспільства. Тому під час дослідження особливостей сприймання представників інших національностей уявляється необхідним враховувати психологічні феномени несвідомих рівнів психічного. До загальних механізмів соціальної перцепції етнічних спільнот можна віднести соціально-політичні настанови, стереотипи, соціальні уявлення.

Під «соціальною настановою», або «атитюдом» розуміють схильність суб'єкта до певного сприймання соціальних об'єктів (ситуацій), їх оцінювання та відповідних

дій. У вітчизняній науково-психологічній традиції проблематика соціальної настанови пов'язана з поняттями «настанова» (Д. Узнадзе), «ставлення особистості» (В. Мясичев), «спрямованість особистості» (Л. Божович), «особистісне значення» (О. Леонт'єв), розглядається як один із рівнів ієрархічної системи диспозицій особистості (В. Ядов).

Соціальні настанови залежать від поширених у суспільстві поглядів, традицій, ідеологічних доктрин; на рівні особистості вони значною мірою визначаються соціальним походженням і належністю людини до того чи іншого покоління. До чинників формування соціальних настанов відносять насамперед початкове батьківське програмування, вплив традицій сім'ї та її соціального оточення, вплив школи і спільноти однокласників.

На думку Л. Кияшко, в основу соціальної настанови особистості покладено уявлення про такий собі «потрібний образ» навколишнього світу, місце і роль конкретної особистості в цьому нормативному світі (Кияшко, 2013). Люди, їхні характеристики та поведінка розглядаються з погляду їхньої відповідності чи суперечності нормам, що визначаються соціальними настановами.

Настанови опосередковані соціально виробленими узагальненнями, що несуть у собі сукупний суспільний досвід. Носіями цього досвіду є передусім семантичні структури мови, а також символи, ритуали, стилі поведінки тощо.

Як тип соціальної настанови можна розглядати соціальний стереотип як стійке, мало залежне від емпіричного пізнання уявлення про соціальний об'єкт. Узагальнені, стереотипні уявлення, засвоєні в готовому вигляді з різних джерел інформації, уважаються одним із найважливіших механізмів соціальної перцепції (У. Ліппманн, Т. Адорно, М. Хоркхаймер, Т. Шибутані й ін.). В індивідуальному досвіді суб'єкта стереотипізація є формою упорядкування соціального досвіду, яка здійснюється шляхом трансформації і привласнення індивідом категорій і еталонів суспільної свідомості (Кияшко, 2013). Механізм стереотипізації спрямований на зберігання, передачу й акумуляцію впорядкованої і відібраної соціальної інформації. Отже, стереотипи можна вважати однією з ланок, що пов'язують індивідуальну свідомість із колективним свідомим і колективним несвідомим.

У соціально-політичному аспекті стереотип – стандартизований, схематизований, зазвичай емоційно забарвлений образ будь-якого соціального об'єкта (яви-

ща, процесу), що має значну стійкість, але фіксує в собі лише деякі, іноді несуттєві його риси. Стереотипи є переконаннями, загальними для певної групи людей у суспільстві, і характеризуються широкими, перебільшеними або спрощеними узагальненнями; зв'язком з уявленнями про соціально-психологічні або антропологічні характеристики інших суспільних груп (Кияшко, 2008: 86–196).

Стереотипи виконують важливі соціальні функції (Г. Теджфел, 1979):

- 1) когнітивні (відбір соціальної інформації, схематизація, спрощення);
- 2) ціннісно-захисні (створення позитивного «Я-образу»);
- 3) ідеологізуючі (формування та підтримка групової ідеології);
- 4) ідентифікаційні (створення позитивного групового «Ми-образу»).

Стереотипи мають велике значення у процесі оцінки людиною соціально-політичних явищ, але відіграють подвійну, як позитивну, так і негативну роль.

З одного боку, стереотипи «економічні» для свідомості і поведінки, вони «скорочують» процес пізнання і розуміння того, що відбувається навколо людини, ухвалення необхідних рішень, прискорюють поведінкові реакції на основі емоційного прийняття чи неприйняття інформації.

З іншого боку, спрощуючи процес соціального пізнання, стереотипи ведуть до побудови досить простої, примітивної «картини світу». У масовій свідомості зазвичай стереотипи сприяють виникненню і закріпленню упереджень, несаможитності мислення, неприязні до нововведень тощо. Зокрема, це проявляється у сфері міжнаціональних відносин, де етнічні стереотипи будуються на основі обмеженої інформації про окремих представників тієї чи іншої етнічної групи і ведуть до упереджених висновків щодо всієї групи, до неадекватної поведінки щодо неї.

Національні стереотипи – відносно усталена сукупність уявлень про характерні риси інших національностей, а також певне емоційне ставлення до них. Етнічні стереотипи, поруч із національними аутостереотипами (уявленнями про характерні риси власного етносу), є важливими складовими частинами масової й індивідуальної національної свідомості. Фіксуючи типові психологічні, моральні, антропологічні й інші особливості представників інших етносів, вони спрощують сприйняття дійсності і допомагають орієнтуватися в ситуації міжнаціонального спілкування.

На відміну від стереотипів, соціальні уявлення є результатом власної роботи

суб'єктів пізнання, що здійснюється ними у процесі безпосереднього міжособистісного спілкування (Дилигенський, 1996). Соціальні уявлення – це надіндивідуальні феномени свідомості (Е. Дюркгейм), які входять у сферу буденної свідомості. Вони є продуктом «здорового глузду» і «природного», наївного мислення, регулюють повсякденне життя людей, формують їхню «практичну свідомість» (С. Московичі).

В основі формування соціальних уявлень лежить низка психологічних механізмів. У соціальних уявленнях відбувається «об'єктивація», тобто втілення понять в образи, «конкретизація абстракцій» (С. Московичі). На цій основі створюється образ об'єкта, який часто набуває для суб'єкта символічного значення. Набуття об'єктом сенсу для суб'єкта, що орієнтує його практичну поведінку, називають «укоріненням». У процесі укорінення нових соціальних уявлень відбувається їх узгодження з більш ранніми, що інтегрує нові знання у психіку людей.

У соціальних уявленнях також можна простежити психічний процес, який дістав у соціальній психології найменування «каузальна атрибуція» (Ф. Хайдер). Ситуація дефіциту інформації, яка вважається головною передумовою атрибуції, типова для пізнання суспільно-політичних явищ. Причому цей дефіцит у сучасних умовах поєднується з достатком і навіть надлишком медійної інформації. У дослідженнях каузальної атрибуції виявлено вплив на даний процес характеристик суб'єкта, особливо його групової приналежності й ідентифікації з тією чи іншою соціальною групою, культурного середовища і властивих йому стереотипів.

Отже, на основі соціальних настанов, стереотипів, соціальних уявлень із метою орієнтації в соціальному середовищі суб'єкт виробляє досить складну, суперечливу, навіть алогічну картину соціально-політичної дійсності. Оскільки суперечлива й алогічна і сама ця дійсність, це робить його поведінку більш гнучкою й адаптивною до конкретної ситуації.

2. Методологія та методи

З метою вивчення уявлень українців і поляків про етнічну групу росіян у контексті проблеми формування етнічних стереотипів використано Демографічний опитувальник (Pietrulewicz, Tivendell, 2014) та методи статистичної обробки даних (обчислення середніх показників, факторизація отриманих даних). Автоматизована обробка даних здійснювалася за допомогою пакету програм STATISTIKA 6.0.

В Україні Демографічний опитувальник модифікований і адаптований Ларисою

Журавльовою й Оксаною Шмиглюк за згодою авторів опитувальника (B. Pietrulewicz, J. Tivendell). Виходячи з мети нашого дослідження, нами використана і проаналізована незалежна частина опитувальника, яка дозволяє виявити уявлення щодо певної групи. Респонденти – представники польської й української етнічних груп – мали оцінити етнічну групу росіян на основі запропонованих 26 біполярних тверджень (спортивні – неспортивні, смиренні – горді, підвладні – вільні / незалежні, віруючі – невіруючі, упереджені щодо іноземців – безупереджені щодо іноземців, сором'язливі – упевнені, марнотратні – ощадливі тощо). Оцінювання здійснювалось за 9-бальною шкалою, де 1 – мінімальна вираженість якості, 9 – максимальна.

Опитування проводилося впродовж 2015–2017 рр. Вибірку склали 394 особи віком від 14 до 45 років, з них 203 особи – українці, мешканці міста Житомира (студенти Житомирського державного університету імені Івана Франка, Житомирського національного агроекологічного університету), 191 особа – поляки, мешканці міста Варшави (студенти WSM Вища школа менеджера). Проведене дослідження мало порівняльний характер, одне із завдань – аналіз відмінностей у сприйманні типового росіянина українцями та поляками.

3. Результати та дискусії

Результати статистичного аналізу оцінок якостей росіян респондентами-поляками та респондентами-українцями представлено в таблиці 1. Згідно з найбільшими середніми значеннями отриманих оцінок можна стверджувати, що сучасні росіяни у свідомості представників польської етнічної групи сприймаються як горді, віруючі, поціновувачі музики, байдужі до критики, подібні один до одного, підвладні, що мають упередження до іноземців, егоїстичні та хвастливі. У представників української етнічної групи спостерігаються такі уявлення щодо росіян: упевнені, горді, віруючі, поціновувачі музики, байдужі до інших, егоїстичні, хвастливі.

Отримані результати свідчать, що образ росіянина у свідомості поляків і українців схожий, росіяни ними сприймаються, з одного боку, як поціновувачі музики, віруючі, а з іншого – як горді, байдужі до інших, егоїстичні та хвастливі. Є і відмінності: поляки вважають, що росіяни до того ж байдужі до критики, підвладні, подібні один до одного і мають упередження до іноземців, а українці – що росіяни занадто впевнені.

З метою більш детального вивчення уявлень українців і поляків щодо представників російського етносу та визначення

Таблиця 1

Оцінки якостей росіян представниками української та польської етнічних груп

Якості	Оцінки (середнє значення)	
	надані поляками	надані українцями
Спортивні	4,8	4,9
Горді	6,07	5,4
Вільні, незалежні	3,65	4,5
Поціновувачі музики	5,2	5,04
Віруючі	5,5	5,1
Не забобонні	4,6	4,8
Без упереджень щодо іноземців	3,8	4,3
Упевнені	4,8	5,5
Ощадливі	4,7	4,6
Байдужі до критики	5,2	4,9
Відкриті до інших	4,3	4,1
Дуже відповідальні	4,2	4,2
Не марнують ніколи часу	4,7	4,3
Дуже сумлінні	4,6	4,4
Дуже розумні	4,6	4,5
Визнають соціальний порядок	4,9	4,6
Відкриті для інших культур	4,08	4,4
Поважають інших	3,9	4,1
Готові до тяжкої праці	4,6	4,3
Скромні	3,9	4,1
Мають все необхідне і навіть більше	4,6	4,6
Охайні	4,5	4,4
Дисципліновані	4,7	4,3
Подібні один до одного	5,3	4,5
Щасливі	4,9	4,4
Живуть у дуже стабільній країні	4,4	4,2

гетеростереотипів отримані дані піддавалися факторизації. Для візуалізації результатів дослідження побудоване факторне поле (Factor Loadings).

У результаті факторного аналізу уявлень представників польської етнічної групи про представників російського народу методом головних компонент виділено 5 факторів, які пояснюють 55% дисперсії й описують більшу частину масиву даних (рис. 1).

Перший чинник, який умовно можна назвати «Етноцентризм», – містить такі конструкти: «Закриті до інших культур» (0,74), «Хвастливі» (0,70), «Мають упередження до іноземців» (0,69), «Егоїстичні» (0,59). Даний чинник пояснює 26,6% дисперсії. Основу другого чинника – «Упевненість» – складають такі категорії, як «Упевнені» (0,78), «Байдужі до критики» (0,76). Даний чинник пояснює 10,3% дисперсії. Інші виділені чинники: «Живуть у нестабільності», «Спортивні», «Дуже сумлінні», – мають показники дисперсії нижче 10%, тому є статистично незначущими.

Отже, можна припустити, що у сприйнятті росіян поляками найбільш виражені два стереотипи, згідно з першим, представни-

ки російської етнічної групи етноцентричні, тобто закриті щодо культурних впливів, упереджені до інших, водночас егоїстичні та хвастливі, згідно із другим, вони впевнені та байдужі до критики.

У результаті факторизації даних щодо уявлень українців про сучасного росіянина виділено 3 фактори, які пояснюють 68,8% дисперсії (рис. 2).

До першого чинника, який умовно можна назвати «Подібність та безлад», входять такі конструкти: «Подібні один до одного» (0,79), «Недисципліновані» (0,77), «Меланхолічні» (0,71), «Визнають соціальний порядок» (0,69), «Неохайні» (0,68), «Мають усе необхідне і навіть більше» (0,66), «Закриті до інших культур» (0,61). Даний чинник пояснює 57,8% дисперсії. Інші виділені чинники: «Упевнені», «Мають упередження до інших», – мають показники дисперсії нижче 10%, тому є статистично незначущими.

Отже, можна припустити, що у сприйнятті росіян українцями найбільш виражений стереотип складний за структурою і представлений досить різноманітними конструктами. Згідно із цим стереотипом,

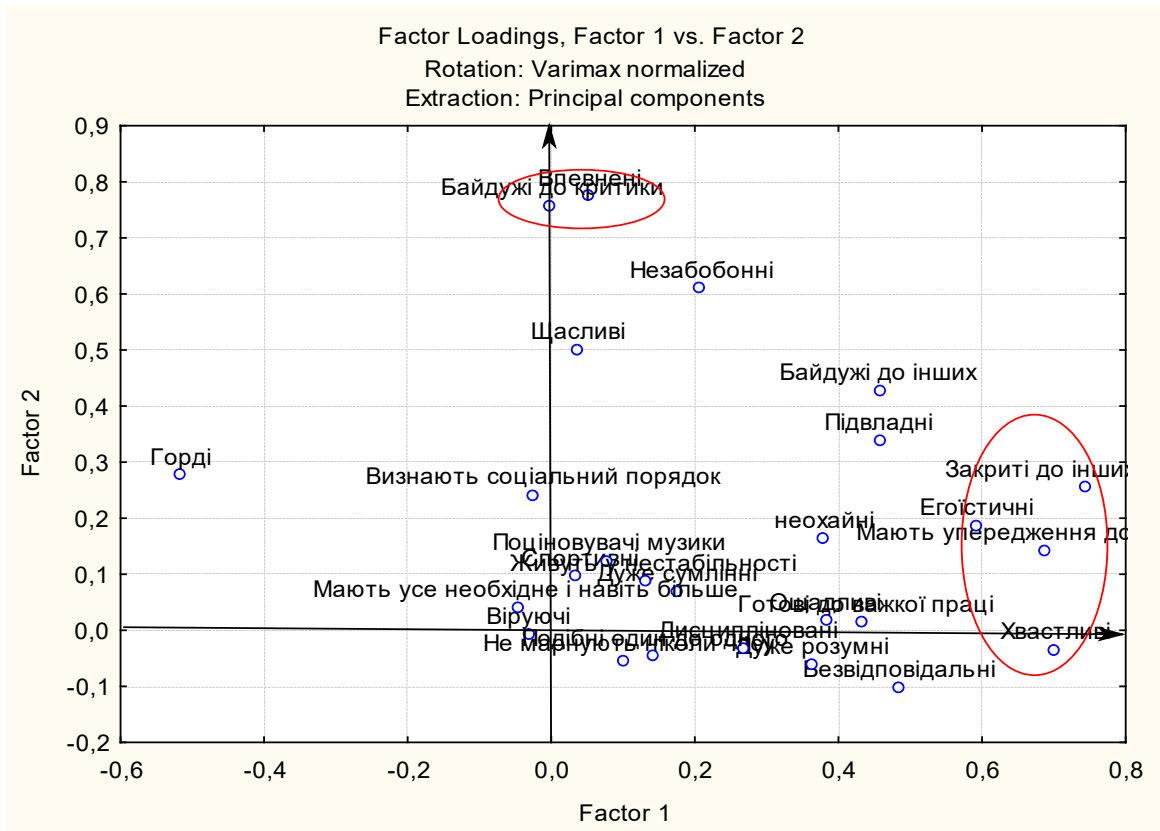

Рис. 1. Росіяни очима поляків

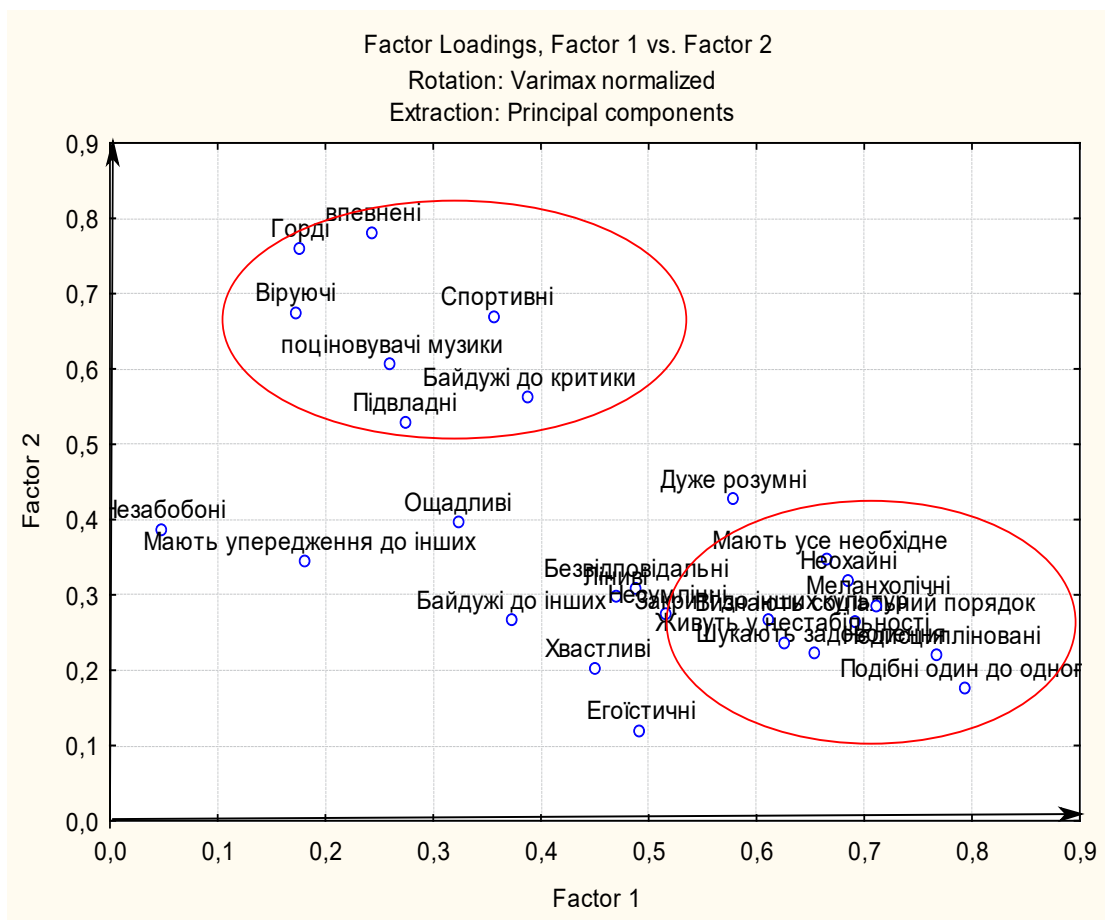

Рис. 2. Росіяни очима українців

представники російської етнічної групи, з одного боку, схожі між собою, дотримуються соціального порядку, з іншого – вони недисципліновані та неохайні, водночас вони багато чого мають, закриті до інших і меланхолійні.

Отримані результати показують, що сприймання росіян українцями та поляками має здебільшого негативне забарвлення, хоча у стереотипних уявленнях є нейтральні та позитивні конструкти. Переважання негативних конструктів в образі росіян може бути зумовлено особливостями сучасної політичної ситуації, зокрема конфліктними взаєминами між Росією й Україною та Польщею. Даний конфлікт проявляється у військовому, інформаційному протистоянні і переноситься в соціальну та культурну сфери, що призводить до формування негативних гетеростереотипів в обох етнічних групах.

Висновки

1. Образ росіянина у свідомості поляків і українців схожий, сформований однакови-

ми конструктами, як позитивно-нейтральними (поціновувачі музики, віруючі, горді), так і негативними (байдужі до інших, егоїстичні та хвастливі).

2. У сприйнятті росіян поляками найбільш виражені два стереотипи, а саме, що представники російської етнічної групи етноцентричні та занадто впевнені.

3. У сприйнятті росіян українцями виражений складний за структурою стереотип, згідно з яким представники російської етнічної групи схожі між собою і недисципліновані.

4. Сприймання росіян сучасними українцями та поляками відбувається крізь призму сучасного політичного конфлікту, що сприяє процесу формування негативних гетеростереотипів.

Вивчення гетеростереотипів російської етнічної групи щодо українців та поляків, їх порівняльний аналіз з отриманими вище даними можуть бути перспективою подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Блинова О. Роль етнічних стереотипів у міжкультурному оцінюванні студентської молоді *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка ; Інституту психології ім. Г.С Костюка НАПН України*. Кам'янець-Подільський : Аксиома, 2014. С. 68–79.
2. Кияшко Л. Політична участь молоді сучасної України: психологічні чинники активізації : монографія / за ред. Л. Кияшко. Київ : Міленіум, 2013. 216 с.
3. Кияшко Л. Впливи ідеологічних стереотипів на політичну участь громадян. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2008. Вип. 19 (22). С. 86–196.
4. Tajfel H. & Turner J. C. An integrative theory of intergroup conflict. *The social psychology of intergroup relations* / W.G. Austin et al. Monterey, CA : Brooks/Cole, 1979. P. 33–47.
5. Дилигенский Г. Социально-политическая психология. Москва : Новая школа, 1996. 351 с.
6. ME – YOU, WE – THEY – a couple of words about national stereotypes on the example of Polish and Canadian respondents / J. Leszcz et al. *Polish Journal of Social Science*. 2014. Vol. IX. Issue 1. P. 105–136.
7. Пирог Г. Політичні орієнтації: системно-психологічний підхід. *Вісник Львівського університету*. Серія «Філософсько-політологічні студії». 2018. Вип. 18. С. 346–351.
8. Шмиглюк О. Особливості уявлень учасників АТО про сучасного Українця. *Наука і освіта*. 2016. № 5. С. 261–266.

REFERENCES:

1. Blynova, O. (2014) Rol etnichnykh stereotypiv u mizhkulturnomu otsiniuvanni studentskoi molodi [The role of ethnic stereotypes in intercultural assessment of student youth]. *Zb. nauk. prats Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohiiienka; Instytutu psykhologhii im. H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy – Collection of scientific works of Kamenets-Podolsky National University named after Ivan Ogiienko; Institute of Psychology them. GS Kostiuk NAPA of Ukraine*. Kamianets-Podilskyyi: Aksioma. 68–79 [in Ukrainian].
2. Kyiashko, L. (2013). Politychna uchast molodi suchasnoi Ukrainy: psykhologhichni chynnyky aktyvizatsii : monohrafiia [Political participation of young people of modern Ukraine: psychological factors of activation]. Kyiv : Milenium [in Ukrainian].
3. Kyiashko, L. (2008). Vplyvy ideolohichnykh stereotypiv na politychnu uchast hromadian [Influence of ideological stereotypes on the political participation of citizens]. *Naukovi studii iz sotsialnoi ta politychnoi psykhologhii – Scientific studies on social and political psychology*, 19 (22), 86–196 [in Ukrainian].
4. Tajfel, H., Turner, J. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. *The social psychology of intergroup relations*. W. Austin & S. Worchel (Eds.). Monterey, CA: Brooks/Cole. 33–47 [in English].
5. Diligenskii G. (1996). Sotsial'no-politicheskaya psikhologiya [Socio-political psychology]. Moskva : Novaya shkola [in Russian].
6. Leszcz, J., Magierek, K., Pietrulewicz, B. Tivendell, J. (2014). ME – YOU, WE – THEY – a couple of words about national stereotypes on the example of Polish and Canadian respondents. *Journal : Polish Journal of Social Science*. Volume: IX, Issue: 1, 105–136 [in English].

7. Pyroh, H. (2018) Politychni orientatsii: systemno-psykholohichni pidkhid [Political orientations: system-psychological approach]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya filosofsko-politohichni studii – Visnyk of Lviv University. A series of philosophical and political studies.* 18, 346–351 [in Ukrainian].

8. Shmyhliuk, O. (2016). Osoblyvosti uiavlennia uchasnykiv ATO pro suchasnoho Ukraintsia [Features of representations of ATO participants about modern Ukrainian]. *Nauka i osvita. – Science and education.* 5, 261–266 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 05.06.2019.

The article was received 05 June 2019.

УДК 159.923

DOI 10.32999/ksu2312-3206/2019-3-21

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВИБІРОК 2010 ТА 2019 РР.

Чепурна Ганна Леонідівна,

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри організації соціально-психологічної допомоги населенню

Чернігівський національний технологічний університет

chepurna74@gmail.com

ORCID 0000-0003-4486-5447

Лещенко Марина Євгеніївна,

старший викладач кафедри організації

соціально-психологічної допомоги населенню

Чернігівський національний технологічний університет

mleschenko@gmail.com

ORCID 0000-0003-3620-9087

Мета дослідження – здійснення порівняльного аналізу рівневих та структурних характеристик перфекціонізму студентської молоді у вибірках 2010 та 2019 рр.

Методи дослідження. Для визначення рівня прояву та особливостей структури перфекціонізму студентської молоді ми скористались методикою «Багатовимірною шкалою перфекціонізму-2» (MPS-2) П. Гевітта та Г. Флетта (в адаптації І. Грачової). Методика містить три шкали: суб'єктно-орієнтований перфекціонізм, об'єктно-орієнтований перфекціонізм, соціально-приписаний перфекціонізм.

Результати дослідження. Проаналізовано стан дослідження проблеми перфекціонізму студентської молоді у зарубіжній та вітчизняній психології, наголошено на соціокультурній детермінованості перфекціонізму та важливості здійснених у вітчизняній вибірці досліджень. У результаті порівняльного аналізу встановлено: кількісні показники високого рівня загального перфекціонізму залишаються незмінними; для вибірки студентів 2019 р. значно більшими є показники середнього рівня перфекціонізму, ніж для вибірки 2010 р.; визначено статистично значущу різницю між середніми значеннями суб'єктно-орієнтованого та загального перфекціонізму у вибірках 2010 та 2019 рр.; у вибірці 2019 р. студенти є більш вимогливими до себе, ніж у вибірці 2010 р.; у вибірці 2019 р. середні значення загального перфекціонізму вищі, ніж у вибірці 2010 р.; розглянуто профілі рівнів перфекціонізму у вибірках 2010 р. та 2019 р. Виявилось, що у вибірці 2019 р. для середнього рівня перфекціонізму є характерним найбільш «адаптивне» співвідношення структурних компонентів, в якому показники суб'єктно-орієнтованого перфекціонізму значно переважають показники інтерперсональних параметрів.

Висновки. Аналіз результатів дослідження дав змогу зробити висновок, що середній рівень перфекціонізму трансформувався в адаптивний життєвий стиль студентської молоді. Дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми, перспектива подальших досліджень вбачається у порівняльному аналізі особливостей взаємозв'язку перфекціонізму із соціально-психологічними властивостями особистості.

Ключові слова: перфекціонізм, суб'єктно-орієнтований перфекціонізм, об'єктно-орієнтований перфекціонізм, соціально-приписаний перфекціонізм, студентська молодь, порівняльний аналіз.